

11. Projev stáleho zastupce Československá v Radě bezpečnosti J. Mužika, 21.08.1868//Sedm pražských dnů 21-27. Srpen 1968. Dokumentace. — S. 376-377; Druhy projev stáleho zastupce Československá v Radě bezpečnosti J. Mužika, 21.08.1968.//Ibid. — S. 377-388.
12. Osm měsíců pražkého jara 1968. — S. 189.
13. Projev stáleho zastupce Československa v Radě bezpečnosti J. Mužika, 22.08.1968//Sedm pražských dnů 21-27. srpen 1968. Dokumentace. — S. 378-380.
14. Osm měsíců pražského jara 1968. — S. 189.
15. Projev ministra zahraničních věci dr. Jiřího Hájka, předneseny v Radě bezpečnosti dne 24. srpna 1968//Sedm pražských dnů 21-27 srpen 1968. Dokumentace. — S. 380-385.
16. Osm měsíců prazského jara 1968. — S. 189-190.
17. Ibid. — S. 190.

М. М. Вегеш, І. Ф. Король, В. І. Опіярі

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ПРО 50-РІЧЧЯ ООН

Історія виникнення і миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй викликала і викликає посилений інтерес істориків, дипломатів, політологів, всієї громадськості світу. Яскравим прикладом цьому було підзначення 50-річчя від дня заснування ООН. Це була неординарна дата у міжнародному календарі. Вона дала можливість розкрити багатогранну діяльність одного із найважливіших органів міжнародного співробітництва, об'єктивно оцінити його успіхи й втрачені можливості у справі торжества миру і спокою на нашій планеті.

Велику увагу ювілею ООН приділив уряд України. Наша суверенна держава, яка ціною героїзму і великих людських, матеріальних втрат здобула собі право бути серед засновників ООН, зробила все можливе, щоб український народ якомога більше знав про історію виникнення ООН, її теоретичну і практичну багатогранну діяльність, мета якої була визначена Статутом, прийнятим 26 червня 1945 року представниками 51 країни світу — учасницями війни проти фашистської Німеччини та мілітаристської Японії.¹

Про відзначення 50-річчя ООН на Україні можна би написати не одну монографію, але автори даної статті ставлять за мету розповісти, як відгукнулася українська преса на ювілей ООН і зробити спробу проаналізувати її публікації. За нашими підрахунками на шпальтах

українських газет за 1995 рік було опубліковано понад 30 наукових статей та офіційних повідомлень про ООН. Серед них слід відзначити публікації газети «Урядовий кур'єр» (8), «Голос України» (4), «Армія України» (4), «Демократична Україна» (2), «Всеукраинские ведомости» (2). Заслугують на увагу матеріали про ООН, опубліковані на шпальтах газети «Новини Закарпаття» — друкованого органу Закарпатської обласної Ради народних депутатів і облдержадміністрації*. Які елементи діяльності міжнародної Організації висвітлювала преса?

Майже в усіх опублікованих матеріалах йшлося про ті позитивні моменти в діяльності ООН, які дали можливість зберегти мир на планеті, відвернути небезпеку третьої світової термоядерної війни. В інтерв'ю Українського національного інформаційного агентства Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Бутрос Галі наголосив, що світовій співдружності є що святкувати, відзначаючи 50-ту річницю ООН. Він відмітив наступні позитивні моменти: по-перше, світ уже не поділений на два табори, які протистояли один одному. По-друге, технологічні нововведення розширили можливості практичного глобального співробітництва до безпрецедентних масштабів.²

Роль ООН в сучасних міжнародних відносинах постійно зростає. В її діяльності, як у дзеркалі, відбиваються найважливіші міжнародні події, життєво важливі проблеми людства. На це наголосував директор ЮНЕСКО в статті «ООН — мир і безпека», автор перераховує основні міжнародні конференції, проведені за ініціативою ООН протягом останніх 5-ти років, які засвідчують, що як ООН, так і її спеціалізовані робочі організації проявляють постійну турботу про долю всього людства.³

Організація Об'єднаних націй прагнула і прагне повною мірою використати свої повноваження по здійсненню миротворчої місії на території колишньої Югославії. Миротворча операція ООН в цьому регіоні виявила як позитивні, так і негативні сторони міжнародних зусиль по припиненню братовбивчої війни. Ці події переконують, що переосмислення ролі ООН і пристосування її до сучасних реалій йде дуже повільно, вона не зуміла повністю використати свій наявний потенціал і змушена була звертатися за допомогою до інших організацій і, зокрема, НАТО, контрактної групи тощо.

Режим санкцій Ради безпеки проти Союзної Республіки Югославії, як наголошує українська преса, виявився малоефективним і не досяг головної мети — сприяти мирному врегулюванню конфлікту. Хоча Б. Галі в інтерв'ю з кореспондентом журналу «Шпігель» стверджує, що миротворча місія ООН в колишній Югославії в основному досягла мети.

Чимало клопоту для ООН породжують етнічні конфлікти на території

СНД. На прохання Ради Безпеки, Генеральний секретар ООН Б. Галі змушений був направити спеціального представника пана Бруннера в Грузію для врегулювання грузино-абхазького конфлікту. Має місце «ефективне співробітництво ООН в Таджикистані, де місію ООН координує спеціальний представник Генерального секретаря ООН пан Піріс Бальон, а також ряд спостерігачів на місцях. В 1994 році Б. Галі особисто відвідав Вірменію, Азербайджан та інші колишні республіки СРСР. Українська преса порушувала і українсько-російські взаємовідносини. На думку Василя Кременя — керівника управління гуманітарної колегії Президента України, вони далекі ще від нормальних, на них відчувається імперське мислення «старшого брата».⁵

Чільне місце на сторінках української преси займало питання про співробітництво України в рамках ООН та її робочих органів. Про це йшла мова у виступі Президента України на спеціальному засіданні Генеральної Асамблеї ООН, присвяченому 50-річчю Організації, яке відбулося 22-24 жовтня 1995 року в штаб-квартирі ООН в Нью-Йорку.⁶ Участь України в миротворчій діяльності ООН була ґрунтовно розкрита в доповіді Л. Кучми на урочистому засіданні, присвяченому 50-річчю ООН, яке відбулося в Києві. Про це йшла мова у виступі міністра закордонних справ України Г. Удовенка в загально-політичній дискусії на 50-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН 28 вересня 1995 року.⁷ «ООН і Україна» — тема багатьох доповідей учасників міжнародної конференції, яка проходила в Інституті міжнародних відносин Київського університету в червні 1995 року та форуму науковців Ужгородського державного університету, який відбувся в грудні 1995 року під назвою «ООН — 50».

Заслугує самої високої оцінки змістовна стаття доктора історичних наук, професора Леоніда Суярко «Україна — шлях на міжнародний Олімп», в якій доступно для масового читача, в той же час глибоко науково розкрито історичний шлях України, пройдений нею під блакитним прапором ООН, плідну діяльність народного комісара закордонних справ України Д. Мануїльського, голови української делегації на першій сесії Генеральної Асамблеї ООН. Л. Суярко наголошує, що в 1995 році Україна вперше за всю багатовікову історію взяла активну участь у відзначенні ювілею ООН на самому високому рівні.⁸

У привітанні народу України Генеральний секретар ООН Б. Галі висловив «свою повагу українському народові та своє визнання за його внесок і за ту роль, яку він відіграє в Організації Об'єднаних Націй, підтримуючи Організацію, з тим, щоб вона прагнула досягнення миру, розвитку й демократії у всьому світі... Я сподіваюся, — заявив Б. Галі, — що українці, як і раніше, будуть цікавитися міжнародними проблемами,

які є нашою спільною справою».⁹

Чорнобильська тема в ООН — одна із провідних проблем української преси. 7 грудня 1995 року «Голос України» повідомив про розширено засідання координаційного Комітету ООН по Чорнобилу, яке відбулося в штаб-квартирі Співтовариства Націй на міністерському рівні. Його метою було — привернути увагу світового співтовариства до чорнобильської трагедії. Друга тема формули — підготовка до відзначення 10-річчя від дня аварії на ЧАЕС.

Газета розповіла, що в Україні дія радіації позначилася на здоров'ї понад 3,2 млн. чоловік. Більш ніж у 2 тис. населених пунктах, розташованих на території впливу наслідків аварії, продовжують жити понад 2,5 млн. чоловік, у тому числі близько 500 тисяч дітей. Уряд України докладає максимум зусиль, щоб допомогти потерпілим від аварії, створити їм більш-менш нормальні умови життя та праці. Так, понад 4 відсоток державного бюджету країни йде на фінансування робіт по ліквідації наслідків Аварії. Уряд України пропонує оголосити 1996 рік — роком пам'яті Чорнобиля і провести під егідою ООН низку відповідних заходів.¹⁰

Засоби масової інформації України, і особливо преса, відзначали, що роль ООН в сучасних міжнародних відносинах постійно зростає. В той же час вони робили наголос і на тих гострих проблемах, які нині стоять перед світовою Організацією Націй. Мова йде передусім про матеріальну, соціальну, політичну незбалансованість держав світу, що особливо яскраво засвідчує: нестача ресурсів, екологічна деградація, стихійні лиха, хвороби і економічний дисбаланс, етнічні конфлікти тощо.

Викликають занепокоєння фінансові проблеми ООН. До середини 1995 року держави — члени співтовариства заборгували 2,65 млрд. доларів США, в тому числі Україна — 200 млн. Вона посідає третє місце за сумою заборгованості після США і Росії.¹¹ Лише 48 країн із 184 повністю оплатили свої внески в регулярний бюджет ООН. Така ситуація поглиблює фінансову кризу Організації, котра також боргує приблизно 1,5 млрд. доларів. Якщо фінансова проблема не буде вирішена найближчим часом, то, як сказав Б. Галі, може статися руйнування всієї структури ООН, створеної за півстоліття.¹² Глибокий аналіз проблем ООН, в тому числі й фінансових, дано в статті Володимира Лукіна «Ювілей ООН — по той бік фраз».¹³

Аналізуючи виступи преси можна зробити висновок, що вона в принципі за те, щоб адаптувати ООН до тих глибоких координальних перемін, які відбулися у світі за останнє десятиріччя. Автори статей рекомендують: врахувати досягнення минулого, в тому числі і досвід

Ліги Націй, і на цій основі через п'ять десятиріч після створення ООН, відкрити нову еру міжнародного співробітництва; бути готовим до завдань і змін, які несе нова ера, а для цього необхідно оновити успадкований механізм міжнародного співробітництва; Співтовариству Націй потрібне в цілому нове бачення міжнародної системи — ролі громадян у державі і ролі держави в міжнародному співтоваристві. Важливо відшукати концептуальні рамки, в яких може розвиватися людство.¹⁴

Багато думок висловили автори статей про необхідність реорганізації Співтовариства Націй. Але єдності до вирішення проблеми немає. Так, приміром, Андрій Хортунов — заступник директора Інституту США Національної Академії Росії пропонує розпочати реформу ООН зверху, а саме: чітко визначити повноваження Генерального секретаря ООН, бо його функції, як правило, визначаються тими особами, які цю посаду займають.

Ефективність роботи ООН, на думку багатьох спеціалістів, в значній мірі залежить від її Секретаріату. Сьогодні цей робочий орган заражений «бюрократичними симптомами». У Генерального секретаря безпосередньо у підпорядкуванні 25 заступників і 18 помічників. Координувати роботу такої кількості людей практично не можливо. Тому вносяться пропозиції скоротити апарат до 4-6 заступників (по політичній миротворчій діяльності; економічних і соціальних проблемах; проблемах екології та питаннях управління і фінансування ООН).

Суттєві зміни, вважають спеціалісти, повинні відбутися в Генеральній Асамблеї ООН. Мова йде про те, щоб корінним чином зменшити кількість питань, які виносяться на порядок денний (на одній сесії буває 150-170 питань і приймається більше 300 резолюцій). Це приводить до поверхового їх обговорення. Виникла необхідність реформувати і систему комітетів Генеральної Асамблеї ООН, бо вона застаріла, вони часто дублюють роботу один одного.

Визріла необхідність перегляду положень Статуту ООН, як таких, що застаріли. Скажімо, для чого сьогодні існування Ради по Опіці, якщо у світі не існує підопічних територій, або положення Статуту про «ворожі держави», яке стало анахронізмом. Адже в 1945 році мова йшла про Німеччину, Італію, Японію, Фінляндію, Болгарію, Румунію, Угорщину, які у свій час були на боці фашистської Німеччини.

За роки існування ООН нагромаджено унікальний досвід врегулювання мирним шляхом різного роду конфліктів, в тому числі і на основі етнічних протиріч. Вивчення цього досвіду і застосування його, на нашу думку, могло б дати позитивні наслідки для врегулювання небезпечних ситуацій, які виникають в різних регіонах нашої планети, такий лейб-мотив

української преси, тематика якої присвячена 50-річчю Організації Об'єднаних Націй.

ЛІТЕРАТУРА

1. Организация Объединенных Наций. Сборник документов. — М 1981. — С. 143-144.
2. Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 вересня.
3. Голос України. — 1995. — 12 жовтня.
4. Всеукраинские ведомости. — 1995. — 11 июля.
5. Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 вересня.
6. Демократична Україна. — 1995. — 24 жовтня.
7. Голос України. — 1995. — 4 жовтня.
8. Демократична Україна. — 1995. — 24 жовтня.
9. Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 вересня.
10. Голос України. — 1995. — 7 грудня.
11. Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 вересня.
12. Там же.
13. Демократична Україна. — 1995. — 14 листопада.
14. Урядовий кур'єр. — 1995. — 20 вересня.

ПЕРЕЛІК

основних публікацій, присвячених 50-річчю Організації Об'єднаних Націй

Браун С. «Біль мине, а реформа принесе позитивні результати» (Розмову з представником ООН в Україні записав С. Грицай)//Молодь України. — 1994. — 13 грудня.

Браун С. В поисках безопасного мира: новая роль ООН в создании международной безопасности//Финансы Украины. — 1995. — № 22. — С. 1-3.

«Бажаю українському народу щастя у майбутньому». Відповідь Генерального секретаря ООН Бутроса Галі на запитання українського національного інформаційного агентства//Армія України. — 1995. — 1 вересня.

Батюк В. У повний голос: (До 50-річчя ООН. Україна у складі ООН) Політика і час. — 1995. — № 3. — С. 12.

- Батюк В. Україна в ООН: (Роздуми напередодні 50-річчя ООН)// Альманах «Гомону України» на 1995 рік. — Торонто, 1995. — С. 38.
- Бруз В. За програмою ювілейних заходів//Політика і час. — 1995. — № 4. — С. 95-96.
- Воронцов Л. Эх, земляне, все не так... (Конференція ООН в Берліні по проблемам климата)//Эхо планеты. — 1995. — № 17. — С. 5.
- Галі Бутрос. Задля миру і для демократії/Відповіді Генерального Секретаря ООН на запитання українського національного інформаційного агентства//Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 вересня.
- Галі Б. ООН. Є над чим замислитися//Голос України. — 1995. — 29 вересня.
- Готовність взяти ношу на себе: (Із виступу міністра закордонних справ України Г. Удовенка на 50-тій сесії Генеральної Асамблеї ООН 28.09.1995)//Голос України. — 1995. — 4 жовтня.
- Голубая мечта Бутроса Гали. (ООН)//Всеукраинские ведомости. — 1995. — 11 июля.
- Гордиенко А. 50 лет существования ООН привели организацию к крупнейшему за всю ее историю кризиса//Финансы Украины. — 1995. — 10 июня.
- Дбати про мир і безпеку: Звернення Генерального директора ЮНЕСКО нагоди святкування 50-ї річниці ООН//Голос України. — 1995. — 12 жовтня.
- Друженков. ООН. Погляд у майбутнє//Голос України. — 1995. — 3 вервня.
- Зернецька О. Інформація: вільний обмін чи взаємна залежність? Концепції ООН у галузі інформації//Політика і час. — 1995. — № 6. — С. 50-55.
- З нагоди 50-річчя ООН: (22 жовтня відбудеться урочисте засідання, присвячене 50-річчю ООН//Урядовий кур'єр. — 1995. — 19 вересня.
- Зварну О., Самкова О. ООН. Проблеми пенсійного віку: 50-річчя як запрошення до шампанського та сумних роздумів//Україна молода. — 1995. — 20 жовтня.
- Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП)//Політика і час. — 1995. — № 4. — С. 96.
- Израелян Е. В. ООН в политике Канады. — США, 1995. — № 6.
- Король І., Мацола В., Павленко Г. Участь України в миротворчій діяльності ООН (До 50-річчя утворення). Ужгород, 1995.
- Король Іван. Об'єднаними зусиллями народів//Новини Закарпаття. — 1995. — 7 жовтня.
- Король Іван. Україна — як член світової співдружності//Новини

Закарпаття. — 1995. — 24 жовтня.

Кучма Л. Виступ на спеціальному урочистому засіданні Генеральної Асамблеї ООН з нагоди 50-ї річниці ООН//Урядовий кур'єр. — 1995. — 24 жовтня.

Кортунов А. В. Дебаты о реформе ООН//США. — 1995. — № 6. — С. 3-12.

Куц О. На конференції в Сан-Франціско: (квітень-червень 1943 р. закладено фундамент ООН) //Політика і час. — 1995. — № 4. — С. 73

Лук'яненко Л. Україна в ООН//Вечірній Київ. — 1995. — 20 вересня.

Лукін В. Ювілей ООН: по той бік фраз//Демократична Україна. — 1995. — 14 листопада.

Міжнародний суд ООН//Політика і час. — 1995. — № 4. — С. 96.

Морозов Г. Вступая во второе полу столетие (О работе ООН) //Международная жизнь. — 1995. — № 10. — С. 85.

Моца Л. Кризис миротворцев (ООН)//За рубежом. — 1995. — № 3. — С. 3.

Міжнародні організації системи ООН//Політика і час. — 1995. — № 4. — С. 95-96.

ООН: півстоліття тривоги і надій//Армія України. — 1995. — 24 жовтня.

Про святкування 50-річчя ООН: (Національний оргкомітет прийняв рішення провести урочисте засідання, присвячене 50-річчю ООН) //Урядовий кур'єр. — 1995. — 10 червня.

50 лет ООН//Киевские новости. — 1995. — № 7. — С. 3.

50-летие ООН//Всеукраинские ведомости. — 1995. — 19 сентября.

Пачковский С. ЮНІДО в Україні: початок успішний (Співпраця України з Організацією промислового розвитку ООН — ЮНІДО) //Урядовий кур'єр. — 1990. — 27 травня.

Петровський В. ООН действует от имени 184 государств //Международная жизнь. — 1994. — № 10. — С. 5-15.

Привітання Генерального Секретаря ООН з нагоди відзначення в Україні 50-річчя Організації Об'єднаних націй//Демократична Україна. — 1995. — 24 жовтня.

Рекомендації учасників парламентських слухань про реалізацію в Україні положень конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»//Право України. — № 11. — С. 82-84.

Суярко Л. Україна: шлях на міжнародний Олімп (Україна і ООН) //Демократична Україна. — 1995. — 24 жовтня.

Ситников Б., Шишкин Г. ООН. Тревоги и надежды//Эхо планеты. — 1995. — № 30. — С. 5.

Сафрончук В. Записки заместителя Генерального секретаря ООН

Международная жизнь. — 1994. — № 11. — С. 61-68.

Світ має бути добре проінформований про ООН (До 50-річчя ООН) //Армія України. — 1995. — 30 травня.

Склад Національного Організаційного Комітету з відзначення 50-річчя під дня існування ООН//Урядовий кур'єр. — 1995. — 26 січня.

Трюгве Ли. Викинг среди торосов «холодной войны» (К 50-летию Организации Объединенных Наций)//За рубежом. — 1995. — № 2. — С. 8-10.

Терешкун З. Конференція ООН з питань бідності і соціального розвитку//Розбудова держави. — 1995. — № 12. — С. 51-54.

Телбат С. Роль США в ООН — орел или страус? — США. — 1995. — № 6.

Удовенко Г. З місією миру (Про ООН) //Урядовий кур'єр. — 1995. — 21 жовтня.

Удовенко Г. ООН і в майбутньому активно впливатиме на хід міжнародних подій (До 50-річчя Організації Об'єднаних Націй) //Армія України. — 1995. — 7 березня.

Удовенко Г. Й. Головний гарант миру і безпеки. Виступ міністра закордонних справ України у загальнополітичній дискусії на 50-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН 28.09.1995 р. //Політика і час. — 1995. — № 11. — С. 5-9.

Україна і ООН//Освіта. — 1995. — 18 жовтня.

Хандогій В. Участь в ООН: активність, ініціатива: Україна і світ //Урядовий кур'єр. — 1995. — 8 червня.

Хандогій В. Під голубим прапором (До відзначення піввікового ювілею ООН) //Політика і час. — 1995. — № 1. — С. 18.

Чорнобильська тема в ООН//Урядовий кур'єр. — 1995. — 7 грудня.

О. І. Малець

ГОЛОВНІ ЦІЛІ ЮНЕСКО В ЦАРИНІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Наше століття переживає виняткову пору, коли мовчазні простори швидко відкрилися для слова й свободи. Восени 1989 року урочисто відзначалося 200-ліття Декларації прав людини і громадянина, а через кілька місяців у Європі впали найвищі бастії, зникли сторожові вежі, відкрилися кордони, знову спалахнув згаслий ентузіазм. Відлуння цих